

ergo modum loquitur D. Thomas in illo articulo de infusione gratiæ, quæ in justificatione fit per modum unius actionis, etiamsi motionem Dei actualē et effectiōnem gratiæ habitualis includat, et ita interdum loquitur indifferenter seu abstracte de infusione gratiæ, ut utrumque donum includit, ut in illa quæst. 113, art. 2, et quæst. 112, art. 2; aliquando vero de altera gratia determinate loquitur.

10. Præcipue vero quia collatio totius gratiæ initium sumit a motione Dei, ideo dum loquitur de infusione gratiæ ut a Deo incipit, loquitur de infusione divini auxilii, et ita loquitur in corpore primi articuli. Cum vero transfert sermonem ad terminum illius motionis, illumque nomine gratiæ appellat, loquitur de parte illius gratiæ (ut sic dicam) quæ ad habitualem gratiam pertinet, semperque addit aliquid unde æquivocatio tolli possit. Atque ita, in solutione ad primum, in prima solutione cum prius dicit, quia infusio et remissio culpæ dicuntur ex parte Dei, ideo ordine naturæ priorem esse gratiæ infusionem, ibi eodem modo loquitur de gratia pro divina motione et auxilio. Cum vero adjungit ex parte hominis justificati priorem esse liberationem a culpa quam consecutionem gratiæ, de termino justificationis atque adeo de habituali gratia loquitur, et fortasse ad id insinuandum non dixit absolute *consecutio gratiæ*, sed addidit, *consecutio gratiæ sanctificantis*. Et in secunda responsione ejusdem primi argumenti, gratiam distinguit a culpa et a justitia, dicitque *gratiam esse causam remissionis culpæ et adeptiōnis justitiae*. Ubi nomine gratiæ comprehendit auxilium quod antecedit ut causa remissionis culpæ et adeptiōnis justitiae, utique habitualis. Ac denique, in solutione ad 2, prius generatim ait dispositionem subjecti præcedere susceptionem formæ ordine naturæ, subsequi autem actionem agentis; explicat autem quam actionem sequatur, addens *per quam etiam ipsum subiectum disponitur*; unde nunquam dicit actionem, per quam fit forma, ad quam præcedit dispositio, antecedere dispositionem ut receptam in passo, sed actionem, per quam fit dispositio, ordine naturæ præcedere receptionem formæ. Actio autem illa per quam fit dispositio, in successivis mutationibus seu generationibus, præcedit toto tempore ante instans introductionis formæ, ut capite præcedenti circa aliud locum tertiae partis, quæst. 7, art. 13, ad secundum, notavi, in mutationibus autem instantaneis præcedit per

per aliquam subitam mutationem, quæ in justificatione fit per auxilium, ut ex alio testimonio primæ secundæ, quæstione 112, articulo secundo, ad secundum, paulo antea dixi. Et in eodem sensu, in dicto artic. 8, ad secundum, concludit sic: *Et ideo motus liberi arbitrii ordine naturæ præcedit consecutionem gratiæ*, utique sanctificantis, quæ est ultima forma, ad quam tota illa mutatio tendit, et ideo verbo *consecutionis* potius quam infusionis denotatur, et ideo subjunxit: *Sequitur autem (scilicet motus liberi arbitrii) gratia infusionem*, scilicet, gratiæ auxilii efficacis; hanc enim per illa verba semper significat.

11. *D. Thomas alibi objicitur.* — *Alvarez*, disp. 66. — *Veritas patebit.* — Secundo, objicitur alter locus ex quæst. 28 de Verit., artic. 8, ubi, tractans quæstionem an in justificatione impii motus liberi arbitrii præcedat vel sequatur gratiæ infusionem, refutatis aliorum opinionibus, respondet in corpore, *secundum ordinem causæ materialis, sic motus liberi arbitrii ordine naturæ antecedere gratiæ infusionem, sicut dispositio materialis formam; secundum ordinem autem causæ formalis esse e converso*, idque statim confirmat exemplo rerum naturalium, *in quibus dispositio necessitans ad formam, quodammodo præcedit formam substantialem, scilicet, secundum rationem causæ materialis, sed ex parte causa formalis prior est forma in quantum perficit, et materiali, et accidentia materialia*. Hæc fere divus Thomas, in quibus videtur expresse docere sententiam modernorum Thomistarum, ut ipsi dicunt. Respondetur nihilominus in illo quidem loco divum Thomam loqui de gratia habituali et sanctificantre, nam comparat illam ad formam substantialem, et in toto discursu articuli et solutionibus argumentorum plane de illa loquitur. Nunquam tamen illam considerat ut causam efficientem contritionis quæ est dispositio ad illam, sed ut causam formalem proficientem illam, quæ duo confundunt Thomistæ; sunt tamen valde distincta, et ideo similia testimonia non recte allegantur. Docet ergo D. Thomas in illo loco contritionem, quæ est dispositio ad gratiam sanctificantem, dupliciter posse considerari, scilicet, ut informem, vel ut formatam, et priori modo dicit esse priorem natura in suo proprio genere causæ, scilicet, materialis, posteriori autem modo esse posteriorem gratia in genere causæ formalis, non quia ab illa effective procedat, hanc enim rationem

divus Thomas nunquam reddidit, sed quia per gratiam quodammodo perficitur; sic enim in exemplo rerum naturalium id declarat, dum dicit dispositionem præcedere quodammodo ad formam substantialem, quatenus ad illam subjectum præparat; alio vero modo subsequi, quatenus forma et materiam, et accidentia materialia aliquo modo perficit, non quidem illa in esse producendo, sed quasi firmando et confortando illa, non per speciale activitatem in illa, sed per conjunctio nem quamdam cum illis. Sic ergo gratia dicitur formare actum qui prius natura fuit dispositio ad illam, non efficiendo illum, vel in illum, sed solum per moralem dignitatem quam illi confert, dum incipit esse in persona sancta et grata; sic ergo idem actus qui, secundum suam entitatem est prior natura quam gratia ratione causalitatis materialis, dicitur esse posterior natura in genere causæ formalis, ac subinde non secundum idem, neque secundum suam entitatem, sed secundum speciale illam dignitatem quam habere incipit per conjunctionem ad gratiam.

12. *Objectio tertia.* — *Dilutio.* — Tertio deinde objicitur locus 3 p., quæst. 89, art. 1, ad 1, ubi ait poenitentiae virtutem esse effectum gratiæ; loquitur autem de habituali gratia, quia de illa dicit non esse effectum poenitentiae virtutis, sed poenitentiae sacramenti; sacramentum autem non efficit gratiam auxilii, sed habitum gratiæ. Respondeo, sicut divus Thomas loquitur de gratia habituali, ita etiam loqui de virtute poenitentiae quoad habitum, et illum dicit esse gratiæ effectum, eo modo quo alii locis dicit virtutes infusas resultare ex gratia, seu ratione illius infundi. Et sic in illa solutione concludit habitum poenitentiae simul cum habitibus aliarum virtutum per sacramentum poenitentiae causari, quia efficiendo gratiam, ratione illius, vel per illam, coefficit poenitentiam et alias virtutes. Unde quatenus divus Thomas ait habitum poenitentiae esse gratiæ habitualis effectum, potius indicat eumdem habitum poenitentiae non esse causam illius actus poenitentiae quo se homo ad gratiam disponit, quia si illius esset causa efficiens, mediante illo esset causa gratiæ, quod ibi D. Thomas negat. Nam de actu non poterat id simpliciter negare, unde in solutione ad 2, ait, *gratiam effective fieri virtute clavium, actum vero primum poenitentis, scilicet, contritionem, esse ultimam dispositionem ad gratiam consequendam*. Et ibidem significat eumdem actum poenitentiae, ut est

2. *Stapleton.*, l. 8, c. 1 et 3, *refert.* — Neque hanc fidei necessitatem hæretici diffidentur, sentiunt tamen hanc fidem justificantem non esse opus intellectus, sed voluntatis. Dicunt enim illam esse fiduciam qua quis firmiter credit sibi esse remissa peccata, vel non

CAPUT XV.

UTRUM PRIMA DISPOSITIO AD JUSTIFICATIONEM NECESSARIA SIT ACTUS FIDEI ET INTELLECTUS.

imputata; fiducia autem non est actus intellectus, sed voluntatis; ergo, licet fidem exigant, non tamen in ea significatione qua ad intellectum pertinet, sed in alia quæ motum voluntatis importat, requirunt. Sed imprimis non est de significatione vocis fidei contendendum; nam multi etiam Catholici admittunt illam significationem vocis fidei, in qua etiam secundum morem Scripturæ dicitur fiduciam significare. Quæ sententia, licet non sit certa, nec fortasse vera (ut in propria materia expendemus), non continet tamen errorem, dummodo non excludatur alia significatio, in qua specialis actus et assensus intellectus nomine fidei in Scriptura, vel semper, vel frequentius significatur. Quod maxime patet ex illis locis, in quibus fidei actus per verbum credendi, assentiendi, vel sciendi explicatur. Nam credere nihil aliud est quam judicare verum esse quod dicitur; hoc autem evidentissime opus est intellectus. Unde Paulus, 2 ad Corinthios 10, loquens de fide per quam veritatem mysteriorum credimus, ait: *Capticantes intellectum in obsequium fidei.* Et eodem sensu dixit Luc., Actor. 16: *Et verbum Domini crescebat;* Et infra: *Multa etiam turba sacerdotum obediebat fidei,* id est, subiectebat intellectum fidei, hoc est enim proprio obedire fidei. Præterea est apertissimum testimonium Matthæi, octavo, ubi, cum Christus de Ceuturione dixisset: *Non inveni tantam fidem in Israel,* statim dicit eidem: *Vade, et sicut credidisti fiat tibi,* ubi aperte declarat Christus, Centurionem, credendo, fidem illam exhibuisse; et capite nono, cum cæci visum ab illo peterent, interrogavit illos: *Creditis quia hoc possum facere vobis?* cumque affirmando responderint, ait illis: *Secundum fidem vestram fiat vobis.* Ex quo loco etiam excluditur evasio alia hæreticorum dicentium verbum credendi etiam significare idem ac confidere, vel fidei alterius committere, ut Lucæ 16 Christus dixit: *Si in iniquo mammona fideles non fuistis, quod verum est, quis credet vobis?* Sed, licet hoc verum sit, quando verbum credendi cadit in rem aliquam quæ fidelitati alterius committitur, ut in citato loco, tamen quando cadit in veritatem creditam, ut quod Christus sit Deus, vel quod possit hoc vel illud facere, non potest nisi assensum intellectus significare. Et hic est frequentissimus usus illius verbi in Scriptura sacra, ut in citatis Matthæi locis, et quoties in Scriptura de credendo Evangelio, vel revelationi, aut veritati divinæ agitur;

alia vero circumstantia rara est, et quæ ex circumstantia locorum facile dignoscitur. Accedit quod hæc posterior significatio priorem supponit, et ab illa videtur derivata. Nam ideo aliquis rem suam alteri fidenter committit, quia illum fidelem vel diligentem esse credit, et ita posterior significatio ex priori derivata est, illamque supponit.

3. *Assertio secunda.* — Hinc ergo secundo dicendum est illam fidem, quæ est justitiae fundamentum et propterea justificans dicitur, esse fidem intellectus, id est, assensum firmum, in revelatione divina fundatum. Probatur primo ex illo Joannis primo: *Dedit eis potestatem filios Dei fieri his qui credunt in nomine ejus.* Fides ergo quæ credimus est fundamentum divinæ filiationis et justitiae. Idemque confirmant verba Abacuc. 2: *Justus meus ex fide vivit,* ibi enim sine dubio est sermo de fide justificante, et tamen illam incredulitati opponit; dixerat enim: *Qui incredulus est, non erit recta anima ejus in semetipso,* et subdit: *Justus autem meus ex fide vivit;* ergo hæc fides est credulitas, quæ sine dubio ad intellectum pertinet, sicut et incredulitas. Secundo, ex Paulo in epist. ad Hebr.; nam, cum, c. 10, eadem verba Abacuc. retulisset, subdit in c. 11: *Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.* Ubi et fidem illam ita describit, ut et illam ab spe, ac subinde a fiducia distinguat, eamque fundamentum et basim ejus esse doceat. Hic est verior sensus illius primæ partis: *Sperandarum substantia rerum, seu hypostasis,* ut habent græca, id est, basis et fundamentum, ut in materia de Fide latius explicabimus; in altera vero parte eamdem fidem intellectui tribuit, dum ait esse *argumentum non apparentium,* id est, firmus assensus quo creduntur quæ non videntur, ut Theologi omnes et Patres intellexerunt, quos in propria materia referemus. Nomine enim argumenti, probationem seu medium quo intellectus ad assentendum inducitur, significare solent; effectum enim ipsum qui est firmus assensus Paulus indicavit, ut Anselmus et D. Thomas notarunt. Et ideo statim subdit: *Fide intelligimus aptata esse sæcula verbo Dei.* Est ergo fides actus intelligendi. Et inter exempla quæ adducit, multa clare pertinent ad intellectum, ut de Abraham statim videbimus. Et de Isaæ et Jacob ait fide benedixisse filios, de futuris utique prophetando et prædicendo quæ credebant, et sic de ceteris. Ac denique cum ibidem dixisset: *Sine*

fide impossibile est placere Deo, subdit: *Credere enim oportet quia Deus est, et inquirentibus se remunerator sit.* Ubi et effectum formalem illius fidei declarat esse credere, et ex objecto credendi, quia Deus est, et quod remunerator sit, evidenter constat illud credere actum esse intellectus.

4. *Amplius robatur assertio.* — *Ratio evidens.* — *Apertus error hæreticorum exploditur.* — Tertio, ex Paulo, ad Roman. 4, idem convinci potest, nam fidem, per quam Abraham justificatus fuit, per actum credendi declarat ex illo Genes. 15: *Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam.* Quid autem crediderit, exponit infra dicens: *Credidit Deo qui vivificat mortuos, et vocat ea quæ non sunt tanquam ea que sunt; qui contra spem in spem credidit ut fieret pater multarum gentium.* Et infra: *Et non infirmatus est fide, nec consideravit corpus suum emortuum,* etc. Et infra: *In promissione Dei non hasitavit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo, plenissime sciens quia quæcumque promisit potens est et facere; ideo et reputatum est illi ad justitiam.* Ex quibus verbis multiplex argumentum desumere possumus. Primum, et evidentissimum, est, quia, licet fiducia sit necessaria ad justificationem (ut infra dicemus, et colligi potest ex illis verbis: *Non hasitabit diffidentia*), non potest ipsa esse prima illa fides quæ tanquam fundamentum et radix justificationis exigitur, quia fiducia voluntatis necessario debet fundari in fide intellectus; ideo enim alicui, sive affirmanti, sive promittenti confidimus, quia illum veracem esse credimus; ergo non potest fiducia esse fundamentum, sed fides illa in qua ipsa fundatur. Et hoc est quod Paulus ait: *Contra spem, utique propriarum virium, in spem credidit,* id est, credidit Deo ut in eo speraret; et ideo subdit: *Non hasitabit diffidentia, sed confortatus est fide.* Quæ verba inducunt a contrario hæretici, ut ostendant fiduciam esse fidem. Sed aperte errant, quia Paulus non dicit credere esse non diffidere, sed esse causam et radicem non diffidendi seu confidendi. Quod eliam docet clarissime ad Ephes. 3: *In quo (scilicet Christo Jesu) habemus fiduciam, et accessum per confidentiam per fidem.* Ubi aperte illa duo distinguit, et fiduciae fundamentum dicit esse fidem. Et similiter, 1 Timot., 3, ponit fiduciam in fide quæ est in Christo Jesu. Quod autem hæc fides qua confortatus est, sit intellectus, multis modis declarat: primo, proponendo ejus objectum,

dum ait: *Credidit Deo qui vivificat mortuos, et vocat ea quæ non sunt tanquam ea que sunt;* secundo quia illam concepit, quoniam non consideravit corpus suum emortuum, sed Dei omnipotentiam. Et hoc est quod tertio subdit: *Plenissime sciens quia quæ promisit potens est et facere, ubi etiam participium sciens intellectus actum indicat manifeste, positum autem pro participio credens, ad denotandam fidei firmitatem; sic enim fides propter certitudinem et infallibilitatem solet interdum scientia vocari, ut Luc. 1: Ad dandam scientiam salutis.* Quæ verba et similia satis etiam confirmant fidem justificantem esse salutarem scientiam, ac proinde ad intellectum pertinere. Præterea hoc confirmant alia verba ejusdem Pauli de eodem Abraham, ad Hebreos, 11: *Fide obtulit Abraham Isaac, cum tentaretur,* etc. Et infra: *Arbitrans quia et a mortuis suscitare potens est Deus,* ubi verbum arbitrans intellectus actum etiam significat, et pro verbo sciendi aut credendi positum est.

5. *Fundatur quarto.* — Quarto possumus ratione simul ac Concilii Tridentini et Patrum auctoritate eamdem veritatem confirmare. Nam fides justificans est fides illa quæ est Theologica virtus, seu actus ejus; sed illa non est fiducia; ergo firma credulitas seu assensus intellectus. Consequentia clara est ex sufficienti partitione seu enumeratione, tantum enim inter illa duo controversia cum hæreticis versatur. Major sumi potest ex Paulo, 1 Cor. 13 dicente: *Nunc autem manet fides, spes, charitas, tria hæc, ubi ex communi omnium Patrum et catholicorum sensu tres numerat virtutes Theologales ad justificationem maxime necessarias, et inter eas primum locum fidei tribuit. Unde etiam Concilium Tridentinum, Paulum imitans, sess. 6, cap. 6, in ordine justificationis primum ponit actum fidei, quem sic declarat: Fidem ex auditu concipientes libere moventur in Deum, credentes vera esse quæ divinitus revelata et promissa sunt.* Postea vero, cap. 7, addit, in ipsa justificatione accipere hominem, *fidem, spem et charitatem.* Nam fides (inquit) nisi ad eam spes accedit et charitas, non perfecte unit hominem Christo. Et D. Augustinus, eundem locum tractans sermon. 53 de Tempore, de fide ait: *Primum homini Christiano necessaria est, et postea subdit: Per ipsam discitur veritatis scientia, et percipitur cognitio dicinitatis,* etc. Postea vero subdit: *Post hanc fidem, spem firmam habere discite, quæ animum nostrum*

ad invisibilia trahit, et intentiones nostras in cœlestia desideria inserit. Ubi clare fidem intellectui tribuit, et illam ponit ut fundamen-tum spei seu fiduciae. Imo, in libro 6 de Prædestinat. Sanctorum, ut ostendat initium sa-lutis non esse ex nobis, sic fidem describit in cap. 2 : *Credere, est cum assensione cogitare,* quod aperte est intellectus; et lib. de Spirit. et litter., cap. 9, quod Paulus ait, justitiam esse per fidem Christi, exponit, id est, per fidem *qua credimus in Christum*, quæ sine dubio est fides Theologica, de qua etiam in cap. 11 exponit illud : *Justus ex fide vivit.*

6. *Protenditur ratio superior.* — Certa ergo est illa propositio major. Minor autem non minus certa est, tum ex eisdem testimoniis. Nam Concilium Tridentinum, in dicto c. 6, post prædictam fidem subjicit timorem, et deinde addit : *In spem eriguntur fidentes Deum per Christum propitium fore.* Ubi declarat et spem idem esse cum fiducia, et illam non esse fidem propriam, sed in illa fundari, ut c. 7 amplius declarat, et c. 8 de eadem fide a fiducia distincta exponit, quod Paulus sæpe docet, hominem per fidem justificari, utique tanquam per initium, fundamentum et radicem justitiae. Ideoque, in canon. 42, damnati dicentes fidem justificantem nihil aliud esse quam fiduciam. Et similiter Augustinus, libro 83 Quæstion., q. 44, fiduciam tribuit voluntati, et, in dicto sermon. 53 de Tempore, fiduciam in Deum sentit esse spem ipsam, quam fidei tanquam fundamento superimponit. Unde Hilarius, lib. 8 de Trinitat., ante medium, spem dixit esse *stipendium fidei*. Ratio denique supra tacta et in Paulo fundata id convincit, quia firmitas spei seu fiduciae ex certitudine fidei nascitur; ergo distinguuntur tanquam causa et effectus; est autem fides intellectus causa fiduciae voluntatis, et ideo illa est fides justificans, seu justitiae funda-mentum.

7. *Assertio tertia.* — *Hæreticorum error ut alium tuantur.* — Unde tertio dicendum est hanc fidem intellectus esse primam disposi-tionem ad justitiam. Ita docet Concilium Tri-dentinum, dict. c. 6, 7 et 8, et ex ipso nomine fundamenti, radicis et originis est clara. Et ita est summo consensu a Catholicis recepta, nec indiget alia probatione præter supra ad-ductas. Quia in Scriptura hoc est primum opus quod ab hominibus postulatur, ut justifi-car possint, Marc. ult. : *Qui crediderit.* Et Joan. 6, cum interrogassent turbæ : *Quid faciemus?* respondit Christus : *Hoc est opus Dei,*

ut credatis in ipsum; et ideo etiam dicitur jus-tus ex fide vivere, et non posse Deo placere sine fide, ut alia omittam. Et ratio est illa, quia omnis bona operatio ab intellectu in-choari debet. Hæretici autem, ut in suo er-rore de imputativa justitia persistant, et ne opus nostrum aliquid ad justificationem con-ferre videatur, licet fidei necessitatem maxi-mè prædicent, negant illam esse præparatio-nem aut dispositionem ad justitiam, sed ap-plicationem seu apprehensionem justitiae no-minant. Sed fundamentum hæreticorum de imputativa justitia refutatum est, et aliud de speciali fide justificant in capite sequenti impugnabitnr. Alioqui autem manifestum est fidem requiri ut viam necessariam ad Deum, juxta illud : *Accedentem ad Deum oportet cre-dere quia est*, et ut necessaria conditio ad cetera pietatis opera, juxta illud ad Rom. 10: *Quomodo invocabunt eum in quem non credi-derunt?* Et hoc est esse morale ac primam disposi-tionem ad justitiam, neque amplius de voce neque etiam de fundamentis hæreti-corum contendere necessarium est; nam ad sumnum probant aliquam fiduciam esse ne-cessariam, ut illud Matth. 9 : *Confide, fili, et similia;* illa vero supponit fidem in intellectu, et qnalis ipsa futura sit infra dicetur.

CAPUT XVI.

QUÆ FIDES SEU CUJUS SUBJECTI SIT FIDES JUS-TIFICANS?

1. *Tripli-cem fidem distingunt hæretici.* — Hæc est altera et una ex præcipuis contro-versiis cum hæreticis in materia de justifica-tione. Distinguunt enim illi imprimis tripli-cem fidem, miraculorum, historiarum et promis-sionum. Rursusque fidem promissionum dis-tinguunt in generalem, et specialem; quarum prior ad omnes pertinet, est enim de promis-sionibus Dei, prout ad omnes pertinent, ut est illa : *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salva-erit. Qui manducat hunc panem, rict in aternum.* Posterior vero dicitur specialis fides per quam unusquisque sibi applicat cum omni certitudine promissionem illam generalem : *Ei qui non operatur, credenti autem in eum qui justificat impium, reputatur fides ad justi-tiam secundum propositum gratia Dei,* Rom. 4, credendo nimurum firmissime et sine haesi-tatione propter Christum sibi non imputari, quidquid egerit, vel peccaverit, et ideo ab-so-lute et sine conditione sibi esse remissa pec-

cata præterita, et non imputari quæ quotidie committit. Hanc ergo fidem particularem di-cunt hæretici esse fidem justificantem, ac proinde objectum justificantis fidei in uno quoque homine esse, non imputari sibi pec-cata per Christum, ac subinde se esse justum et innocentem apud Deum, non quia vere et in re, vel careat peccatis, vel justitiam habeat, sed quia sibi non imputantur propter justitiam Christi sibi per fidem illam applicatam.

2. *Magis evolvit sectatorum error.* — *Fun-damentum hujus erroris.* — Neque vero ita huic speciali fidei justificationem tribuunt, ut aliam fidem historiarum et promissionum exclu-dant; illam enim etiam admittunt, et ad illam speciale supponi fatentur; negant tamen il-lam justificare sine hac speciali, et ideo hanc solam justificantem appellant. Ac denique hanc ipsam specialem fidem, ut diximus, non in solo assensu intellectus, sed in voluntate præcipue constituunt, quam fiduciam appellant, quæ supponit quidem assensum firmum omnium Christi promissionum, addit autem voluntatem quiescendi in Christo ejusque jus-titia, volendo sibi imputari, cum firma spe quod eo ipso sibi justitia Christi imputatur, et propter illum propria peccata non imputan-tur. Unde ex illa fide generali et hac volun-tate videntur velle ut sequatur etiam firmus assensus, quo unusquisque justificatus credere debet se esse justificatum. Hæc videtur esse in substantia sententia, de fide justificantे ejusque objecto, Protestantium hujus tempo-ris, quantum ex auctoribus illam referentibus colligere possum, quamvis tanta sit inter eos explicationum seu propriarum imaginationum varietas, ut vix aliquid certum de eorum mente dicere possimus. Fundamenta vero hujus erroris nulla sunt, præter illa quibus probare nituntur non esse in nobis veram justitiam, sed imputatam, et hoc ad gloriam Christi perlinere, de quibus satis dictum est; vel quibus probare nituntur solam fidem sine operibus justificare, quia inde non male inferrunt suam specialem fidem; nam si opera non sunt necessaria, optime sequitur cæteras promissiones Dei, si illas credamus, habere in nobis effectum, ac proinde sequi ex illis fidem certam propriæ justitiae. Sed nos illum etiam errorem impugnabimus in capite se-quenti, et ideo illis hæreticorum fundamentis nihil in præsenti adjungere necesse est.

3. *Assertio de fide.* — *Inepta divisio hæreti-corum refutatur.* — Dicendum ergo imprimis est fidem justificantem esse catholicam fi-dem, quæ in objecto suo, et dogmata, et his-torias, et promissiones comprehendit. Assertio est certa de fide, ut statim probabimus. Nunc breviter ostenditur primo, ex refutatione inepta divisionis triplicis fidei ab hæreticis sine fundamento vel utilitate introductæ. Primo quidem quia inter illa membra, præsertim inter duo ultima, sola materialis distinctio esse potest; quamvis enim et historiæ de rebus præteritis et jam factis, et promissiones de rebus futuris nobis per fidem proponantur, non creduntur a nobis, nisi quatenus a Deo revelantur, et ideo eadem fide creduntur. Imo, si attente res consideretur, uno et eodem actu fidei utrumque interdum creditur. Nam cum credimus promissioni divinæ, si mul credimus promissionem esse factam, quod ad historiam pertinet, et promissionem esse implendam, quæ vocatur peculiaris fides promissionis; non est ergo talis quæ a fide historiæ separari possit; inepta ergo distin-guuntur. Nam, licet fides historiæ non conte-neat promissionem, id parum refert ad negoti-um justificationis. Et ideo etiam ex hac parte inutilis est distinctio.

4. *Divisio illa diminuta ostenditur.* — *Oc-curritur hæreticorum effugio.* — *Miraculorum fides impugnatur.* — Accedit quod in rigore est diminuta divisio, nam præter historias et promissiones multa alia sunt nobis revelata, ut Deum esse trinum et unum, et similia quæ historiæ non sunt, sed proprio nomine dog-mata seu mysteria fidei appellantur, et sine dubio pertinent ad fidem justificantem, id est, ad salutem necessariam. De illa enim loque-batur Christus, cum discipulis dicebat : *Creditis in Deum? et in me credite,* Joannis 14, et aliis locis infra citandis. Addendum ergo es-set aliud membrum de fide dogmatum; tunc autem consequenter posset hæc ipsa fides in plures distingui, quia in dogmatibus est magna varietas, nam quædam ad divini-tatem Dei spectant, alia ad humanitatem; quædam omnino supernaturalia sunt, alia lu-mine naturæ cognosci possunt, ut Deum esse, animam esse immortalem; inter que non minor ratio distinctionis quam inter historias et promissiones intervenit. Quod si forte dicant hæretici sub historiarum fide comprehendi fidem omnium rerum ac mysteriorum, quæ promissiones non sunt, profecto et improprie satis nomine historiarum utuntur, et imme-rito distinguunt historiarum fidem a fide pro-missionum, cum historiarum fidem in plures non distinguant, quia formalis distinctio inter